

Een zwerm, nou en?

Deze maand komt het er opan. Wat vorige maand nog als een onschuldig speedopje werd afgedaan kan deze maand uitgroeien tot een zwermlop 'zonder alle gevolgen vanden', want het zwermen gaan we natuurlijk voorkomen, anders valt er niets te slingeren en de honing is de eer, wat zeg ik, de smeerolie van ons werk. Zwermen en dus geen honing, is dat werkelijk waar? Een verslag.

'Wij, Jan van Alewijk en Arjen Neve, hebben nog niet eerder zo een goed honingjaar gehad als in 1993. We leggen ons helemaal niet toe op het winnen van honing, reizen niet en blijven gewoon met onze bijen in Leiden waar we gezamenlijk een bijenstand hebben.

142 Jan werkt met standaardbroedramen, ik heb Combinen in het broednest. Al het andere materiaal wordt gemeenschappelijk gebruikt. In telegramstijl wat er dit jaar zoal op onze bijenstand gebeurde. Op 9 april kwam op alle volken een honingbak; 7 mei diverse honingbakken geheel vol waarna op 9 mei alle volken een tweede honingbak kregen. Op 31 Mei honing afgenomen, 2 juni geslingerd en op alle volken weer een lege honingbak. Op 16 juli honing afgenomen en

21 juli geslingerd; 5 augustus begonnen met voeren. We imkeren volgens de zwermmethode. Op de volgende dagen werden we met een zwerm verrast, tussen haakjes staan de data waarop na het tuten dopen werden gebroken. Volk B: 9 juni (17 juni); volk C: 24 mei (29 mei) en 27 juli (4 augustus); volk D: 9 mei (16 mei); volk E: 10 mei (17 mei) en volk G: 18 mei (18 mei). Opmerkelijk is dat één volk tweemaal heeft gezwerm. Een paar volken hebben niet gezwerm.

En wat is daar in Leiden met al die zwermen dan wel de honingopbrengst, zult u vragen. Dit was gemiddeld 25-30 kg per volk. En de soort bijen? Gewoon de algemeen voorkomende bij in ons land (vuilnisbakkenras!)

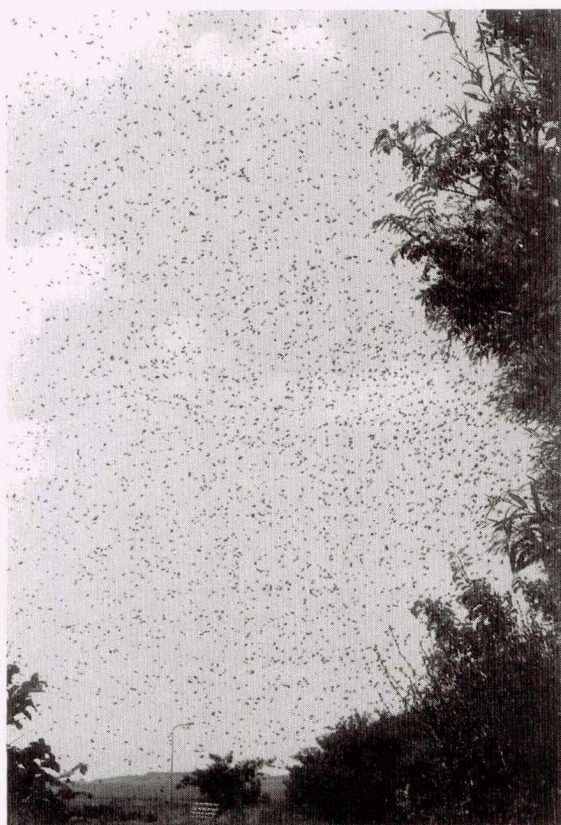
Opvallend in deze reeks zwermdata is volk G waar op dezelfde dag van het zwermen al een rijp, dus tutend moertje, aanwezig was. Een blik op het weer van die dagen laat voor Den Haag een maximum temperatuur zien van boven de 26°C tot de dertiende, dan een scherpe afkoeling tot omstreeks 17°C en vanaf de zeventiende weer een herstel. Het zwermen werd hier door het slechte weer uitgesteld tot de achttiende.

De zwerm van Heyta

Keren we nog even terug naar 'Bijen' van november 1993: bladzijde 305 waarin Heyta met een zwermend volk werd verrast en een paar vragen onbeantwoord bleven. Waarom gingen de bijen zwermen, kwam dat door het voeren of door het weer? Antwoord: Ook hier speelde het weer een beslissende rol met een prachtige dag na een aantal verregende dagen. Waarom gingen ze er in de namiddag voor de tweede keer vandoor? Antwoord: Omdat ze midden op de dag al een nieuwe woning kregen die ze niet zelf hadden uitgezocht, ze waren zelf nog druk aan het kissebissen. Wacht voortaan tot de avond en zet of hang de zwerm tot die tijd koel weg. Of de trekrichting van een zwerm altijd in de richting van de zon is kan ik niet beantwoorden. Wel zullen ze in die richting aanvliegen op de beschaduwde kant en een plek uit de zon zal als tijdelijke rustplaats belangrijk zijn.

Een zwerm neemt risico's

We krijgen een telefoontje en kunnen een zwerm scheppen. Dat had de zwerm uiteraard niet ingecalculeerd. Lang voor de afsplitsing waren verkenner al

op zoek naar een woonplek. Elke geschikt bevonden ruimte werd in het geheugen gegrift en na terugkomst in het moedervolk door middel van de dans aan andere verkenner doorgegeven. Dit adverteren met woonruimte gaat door tot een definitieve beslissing is gevallen, meestal tot in de zwermtros op de tijdelijke rustplaats. Ook al dagen lang was de koningin op rantsoen gezet zodat de eierstokken in volume waren afgenomen en 'Zij' weer een stukje kon vliegen. Andere zichtbare en onzichtbare voorbereidingen zijn: het aan elkaar klitten van de bijen op en onder de raten, het lijkt wel stroop; het vormen van een baard tegen de voorkant van de kast of onder de vliegplank, alsof ze er al niet meer bij horen; het ontbreken van een pittige haaldrift. Onzichtbaar blijft dat vele duizenden bijen hun honingmaagjes volstouwen met honing voor de eerste dagen na het zwermen. Maar uiteindelijk hang je dan als zwerm aan een boomtak met als enige activiteit verkenner die af en aan vliegen. Wordt de zwerm van de tak geschud dan lijken de bijen wat onderkoeld en niet direct in staat op te vliegen. Maar is de tijd daar om vanaf de tak te vertrekken naar de definitieve woonplek dan is de zwerm binnen een minuut in de lucht. Ze zijn dus in staat de temperatuur nauwkeurig te regelen en naar behoefte aan te passen. Volgens de onderzoekers Seeley en Lindauer zijn het de verkenner die de zwerm naar de uitgekozen plek leiden. In de buurt van de woning aangekomen vliegen ze vooruit, markeren de plek met een geurstof en verspreiden die door uitgebreid te stertselen waarna de zwerm de woning betreft. Volgende maand gaan we ons verbazen over de temperatuurbeheersing van de zwerm.

Zoek de koningin

Voor velen een lastig karwei, vandaar alles op een rij.

Waarom zoeken we de koningin?

1. Gewoon omdat we haar ook wel eens willen zien.
2. Ze moet worden gemerkt en/of geknipt.
3. We gaan een aflegger maken.
4. De koningin voldoet niet: we willen haar vervangen.

Wat is de beste manier om haar te vinden?

1. Midden op de dag als de vliegbijen in het veld zijn.
2. Probeer met de rug naar het licht te gaan staan.
3. Gebruik zo weinig mogelijk rook.
4. Hang de helft van de raten in een zesramer en zoek eerst op de overgebleven raten. Daarna de raten van de zesramer inspecteren.
5. Zijn er twee bakken met broed, zet dan eerst de bovenbak weg, zoek in de onderbak en daarna in de bovenbak met afgevlogen vliegbijen.

6. Leg een paar dagen voor de inspectie een moederrooster tussen de twee broedkamers. In de bak met eitjes bevindt zich de koningin.
7. Een paar minuten trommelen tegen de zijwanden van de kast; de koningin zal zich nu in de bovenbak bevinden.
8. Hang midden in het broednest van de bovenbak een vel kunstraat. Bij dracht zal deze raat vier dagen later uitgebouwd zijn en door de koningin worden belegd. Op die manier maakt u ook heel eenvoudig een broedaflegger.

De ideale zwermverhinderer

Op een zaterdagmiddag kwam een bevriende imker langs. Hij had veertien dagen daarvoor even een moederrooster gelegd tussen broed- en honingkamer. Het weer was prima geweest en de phacelia stond volop in bloei. De verwachting was een volle bak honing. Het gewicht van de kast viel wat tegen... Gauw open en... de broedkamers zonder eitjes, larven of doppen. Gezwerm? Nee hoor, de koningin zat boven het rooster!

Het weer in mei

Tot slot het karakter van het weer gedurende de vijf laatste meimaanden. Als normaal geldt een landelijk gemiddeld aantal uren zon van 200, neerslag 52 mm en een gemiddelde maximum temperatuur voor het midden van het land van 17,1°C.

Mei-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1989	zr. zonnig (330)	zeer droog (9)	zeer warm (19,4)
1990	zr. zonnig (287)	droog (30)	zeer warm (18,8)
1991	zr. somber (153)	droog (31)	zeer koud (13,2)
1992	zr. zonnig (285)	normaal	zeer warm (21,0)
1993	zonnig	normaal	zeer warm (19,4)

Geraadpleegd

- Heinrich, B. The regulation of temperature in the honeybee swarm. Science
- Neve, A. Drachtplanten, bijen en honing. De Stertselaar 17(4): 4 Imkersvereniging Leiden e.o.
- Kuijk, B.van. De ideale zwermverhinderer. Imkersvereniging Midden Delfland november 1993